

zij wat donker, hevig en bewogen de tragische schokken van het zielsleven beteekenden. Zij hebben de dramatische bewogenheid geloofd boven de windstilte van het luisterend vervulde leven.

Zij bedachten, dat hartstochtelijkheid leven en hevigheid beteekenden, maar vergaten, dat heviger dan de drang van den hartstocht de levensdrang der hoogere liefde is. Zooals zij ook vergaten, dat *bedwang* van levenskrachten een vurigheid van den menner eischt, welke zich paren moet aan helderheid en vastheid van blik, om aan een hooger en zuiverder doel te geraken. Zij vergaten wat sublimering van krachten beteekent. Zoo de dronkenschap heerlijk is en de overvloed bedwelmend, dan is heerlijker, want meer dan deze nog in zich sluitende, de verzamelde, concentrisch gerichte levenskracht.

Het tragische sentiment heeft krachtens zijn aard nimmer de positieve handelende kracht begrepen van hen, die ook geboren aan den tweesprong, niettemin het geloof en den moed bezaten om buiten de gangbare waardeeringen der geldende impressionistische waarden het andere beginsel te brengen.

Het tragische gevoel is een *overgangs* gevoel.

Het is een vermindering van de potentie tot handelen. Alle tegenwoordige figuren van de tragische bekentenis bewijzen dat. Van de activiteit prijzen ze de wilde daad van den hartstocht en het contemplatieve leven hebben ze bij voorkeur lief als de verfijnde genieting der sensueele luiheid. Want eene andere luiheid is: de Oostersche stille opgang, het stil houden van het gansche lichaam en het leven, het luisterend ontvangen en sprakeeloos geven.

Machteloos staan de tragische belijders tegenover de gebrokenheid van dezen overgangstijd, machteloos aanschouwen zij wat uit de rampzalige chaos de krachten weet te redden, die waarlijk een bevestigende handelende waarde voor het leven beteekenen.

III. POSITIEVE GEVOELEN.

Voor een goed begrip van het werk van R. N. Roland Holst was het noodig de tweeërlei ziels- en geestkrachten te onderscheiden, mede tegenover den achtergrond van de impressionistische schilderkunst, maar evenzeer was het noodig — en te dikwijls vergeet men dat — de positieve figuren, die zich ontwikkeld hebben uit het *overgangs* gevoel, de specifiek tragisch bevangenen, tegenover den geest van het werk te stellen.

Door de vage donkerte en de niet detailleerende contouren van hun overgangssentiment geven zij een verder perspectief en het begin van een dieper menschelijk begrip. Maar juist door hunne *bepaalde* aanraking